

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№ 11

2025

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 1245 sahifa.

2025-yil, noyabr

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate

Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor

Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor

Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)

Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)

Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer

Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor

Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)

Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE

Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

YASHIL TRANSPORT SIYOSATINING BARQAROR RIVOJLANISH VA TARMOQLARARO INTEGRATSIYADAGI O'RNI.....	21
Rahmonov Rasul Ne'matovich	
BANK AKTIVLARI VA PASSIVLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	34
Safarov Sanjar Ravshan o'g'li	
O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI.....	38
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
HUDUDIY XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA MODELI	43
Maxmudova Nozimaxon Baxriddinxonovna	
DAVLATNING BUDJET SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI.....	50
A.A. Ismailov	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINING MEXANIZMINI SAMARALI TASHKILLASHTIRISHDA MOLIVAVIY MANBALARNI SHAKLLANTIRISHNI YO'NALISHLARI	56
Mansurov Mansur Alisherovich	
ANTIKRIZISLI BOSHQARUV TIZIMLARIDA RANGLI SIGNAL MEXANIZMLARINING FUNKSIYALARI.....	61
Aliqulov Aziz Haydarjonovich	
XODIMLARNI MOTIVATSIYALASHNING XALQARO MODELLARINI O'ZBEKISTON KORXONALARIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI.....	66
Yormamatov Qodirjon Juraqulovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT OMILLARI VA ULARNING QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARINING SAMARADORLIGIGA TA'SIRI.....	71
Yaxshiyev Shahzod Sherali o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARI VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI BO'YICHA XORIJ TAJRIBALARI.....	78
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN VA RIVOJLANAYOTGAN DAVLATLAR TAJRIBASI.....	84
Aripov Abdulaziz Sakijonovich	
YASHIL ENERGETIKA RIVOJLANISHINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	89
Bobokulova Muhabbat Mahammadiyeva	
ELEKTRON TO'LOVLAR VA POS TIZIMLARI — KICHIK BIZNESDA SAMARASI VA XAVFLARI	93
To'liqinov Dilshodxo'ja Olim o'g'li	
MINTAQADA RAQAMLI IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI	98
Yusubov In'omjon Ikram o'g'li	
SOLIQ SIYOSATINI RAQAMLI BOSHQARISH ORQALI BUDJET DAROMADLARINI BARQARORLASHTIRISH STRATEGIYASI.....	103
Xodjimatov Xamidullo Mamirjonovich	
OZIQ-OVQAT TOVARLARI B2B BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	108
Hayitboyeva Ullijon Bobonazar qizi	
FARMASEVTIKA SANOATIDA INVESTITSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH	113
Yaqubov Timurbek G'anibekovich	
SHAXSNI OVOZI ASOSIDA IDENTIFIKATSIYALASH VA AUTENTIFIKATSIYALASH ALGORITMLARI	123
Ozoda Sabirova Shermamaxamatovna	

YASHIL IQTISODIYOT — BARQAROR RIVOJLANISH GENERATORI	129
Berdibekova Dilfuza Xoldorbekovna	
CHET EL MEHMONXONA TARMOQLARINING BRENDING STRATEGIYALARINI O'RGANISH	133
Ergashev Oybek Mamarasul o'g'li	
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING MOLIVAVIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIHLATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	144
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
TRANSPORT TIZIMI SOHASI KORXONALARINING INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASH YO'NALISHLARI	152
Ismailov Akmal Maxsudovich, Abilqosimova Shaxlo Sodiq qizi	
MEHMONXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARINING O'RNI VA AHAMIYATI	158
Abduxamidov Sarvar Adxamovich, Normurodov Tal'at Normurod o'g'li	
KORXONALARDA HR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	163
Aminova Shaxnoza Aziz qizi	
JAHON IQTISODIYOTIDA OZIYQ-OVQAT XAFSIZLIK RO'LI	168
Abdusamatov Barkamol Rustamjon o'g'li	
ТУРИСТИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ КАРАКАЛПАКСТАНА И СУЩЕСТВУЮЩАЯ ИНФРАСТРУКТУРА	174
Хошимова Камилла Навфал қизи	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARI: REKREATIONS TURIZM SOHASIDA QO'LLASH TAJRIBASI VA ISTIQBOLLARI	184
Najmitdinov G'ayratbek Sharifovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VIRTUAL TA'LIM PLATFORMALARI: TEXNIK VA PEDAGOGIK TALABLAR, TIZIMLI TAHLIL VA IQTISODIY JIHLATLAR	189
Turayeva Adiba Ikramovna	
ICHKI AUDIT TIZIMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	193
Nuridinova Barchinoy Xusniddin qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	199
Xaitbaev Jasurbek Otaxanovich	
MINTAQANING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI	204
Raimboyeva Mashhura Davronbek qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	210
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
ISLOMIY MOLIALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELEKTNING DOLZARBLIGI	217
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULKINI SOLIQQA TORTISH MASALALARI	222
Mamadjanov Shuxrat Jalolidinovich	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	225
Abdukhalikova Komila Abdukhalikovna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH	229
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'NALISHLARI: TAHLIL VA TAKLIFLAR	233
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	238
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
YASHIL IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDA YASHIL MOLIALASHTIRISHNING NAZARIY JIHLATLARI	245
Xalikov S. X.	

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BOZORIDA KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	245
<i>Xudayberganov Jasur Baxodirovich</i>	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	251
<i>Abdullaev Erkinjon Azamovich</i>	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BUDJETLASHTIRISH JARAYONINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	257
<i>Allakuliyev Akmal Baltayevich</i>	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	261
<i>Jobborov Anvar Egamberdiyevich</i>	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI RESURSLARNI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI TAKOMILLASHTIRISH.....	268
<i>Avulchayeva Feruza Jurakuziyevna</i>	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
<i>Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi</i>	
ZAMONAVIY ISH JOYLARINI SHAKLLANTIRISHDA AYOLLARNING ROLI	276
<i>Tulyaganova Aziza</i>	
ISLOMIY MOLIYALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKTNING DOLZARBLIGI.....	281
<i>Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li</i>	
TURIZM MARKETINGINING NAZARIY ASOSLARI, ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	286
<i>Xamidov Otabek Bakidjanovich</i>	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TIZIMINI STATISTIK BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI	290
<i>Arzikulov Otabek Ali o'g'li</i>	
ЭКОЛОГАМ ПОЧЕТ И УВАЖЕНИЕ	298
<i>Максудова Шахиста</i>	
DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNING MOHIYATI VA ULARNING O'ZGARISH TENDENTSIYALARI	304
<i>Jo'raev Farruxbek Muxiddin o'g'li</i>	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIYALASHTIRISH XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	307
<i>Inomjonov Islomjon Iloxomjon o'g'li</i>	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	311
<i>Abdukhalkova Komila Abdukhalkovna</i>	
МОБИЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ.....	315
<i>Хурамова Фарангиз Учкун кизи</i>	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ НАЛОГОВ И АКЦИЗНАЯ РЕФОРМА УЗБЕКИСТАНА В WTO	319
<i>Дамир Рустамович Абдулов</i>	
BANK TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR SHAROITIDA LIKVIDLILIK RISKINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	324
<i>Alimov Baxtiyor Murodovich</i>	
BANK AUDITINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	335
<i>Narziyev Xayotjon Azamatovich</i>	
O'ZBEKISTON SUG'URTA SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH MASALALARI.....	343
<i>Abdimuminova Saodat Taxirjonovna</i>	
TO'QIMACHILIK SANOAT MAXSULOTLARI EKSPORT FAOLIYATI TAHLILI VA BRENDDA LIDERLIK TUSHUNCHALARI.....	352
<i>Abdulazizova Xushnoza Nayabovna</i>	

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ ОТХОДАМИ НА ОСНОВЕ ОПЫТА РАЗВИТЫХ СТРАН И ВОЗМОЖНОСТИ ИХ АДАПТАЦИИ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	357
Д. Мейлиева	
О‘ZBEKISTON AUDITORLIK TIZIMIDA KASBDOSHLAR TOMONIDAN BAHOLASH (PEER REVIEW) TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	361
Parpiyev Jaxongir Iloxomjonovich	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И БОЛЬШИЕ ДАННЫЕ (BIG DATA) В УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЯХ.....	366
Шарипов Бахтиёр Михлибаевич	
О‘ZBEKISTONDA SUVGA BO‘LGAN TALABNI VAQTLI QATORLAR ORQALI TAHLIL QILISH	375
Sarvar Mamasoliyev	
BOSHQARUV VA NAZORAT MAQSADLARIDA XARAJATLAR HISOBINI TASHKIL ETISH	383
Isomuxamedov Akbarjon Boxodir o‘g‘li	
MINTAQALAR BARQAROR RIVOJLANISHINI TA‘MINLASHNING ASOSIY YO‘NALISHLARI.....	389
Salomat NOROVA	
О‘ZBEKISTON TURIZM BREND BOZORINING HOZIRGI HOLATI VA TENDENSIYALARI.....	394
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH METODOLOGIYASI.....	404
Qodirov Baxodirjon Tursunovich	
О‘ZBEKISTON SOLIQ TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHDA YAGONA INTERAKTIV DAVLAT XIZMATLARI PORTALINING O‘RNI VA AHAMIYATI	408
Dehqonov G‘ayratjon Raximovich	
OLIY TA‘LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION HAMDA TIJORATLASHTIRISH MASALALARI	414
Inoyatov Mardonbek Mo‘min o‘g‘li	
OLIY IQTISODIY TA‘LIM ORQALI EKO-INNOVATSIYALAR VA “YASHIL” INVESTITSIYALARNI RAG‘BATLANTIRISH MEKANIZMLARI: SIYOSIY VA INSTITUTSIONAL DOIRALAR	418
Xasanova Zarina Maxamadaliyeva	
XODIMLAR MALAKASINI OSHIRISH — ZAMON TALABI.....	427
Narzullaev Oybek Narzullaevich	
BUXGALTERIYA HISOBINI YURITISHDA JURNAL-ORDER SHAKLINING AHAMIYATI.....	433
Axmedjanov Abdufato	
KENDALL VA SPEARMAN TARTIBIY KORRELYATSIYA KOEFFITSIYENTLARI ASOSIDA YASHIL IQTISODIYOT INDIKATORLARINING STATISTIK O‘ZARO TA‘SIRINI MODELLASHTIRISH	437
Muradov Rustamjon Sobitxonovich	
ИНТЕНСИВНЫЕ И ЭКСТЕНСИВНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В РЕГУЛИРОВАНИИ СПРОСА.....	442
Аминджанова Румейса Батыровна, Камилова Наргиза Абдукахоровна	
ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПОДХОД В ТУРИЗМЕ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И УЗБЕКСКАЯ ПРАКТИКА	445
Азимова Шахло Таировна	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XAQARO STANDARTLARIGA O‘TISHNING HOLATI VA TAHLILI	450
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich	
UZUM EKSPORT QILUVCHI KOMPANIYALARDA YASHIL O‘TISH JARAYONINI QO‘LLAB-QUVVATLASH UCHUN EKO-MARKETING VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOIYILLARINI INTEGRATSIYALASH.....	454
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
UMUMTA‘LIM MAKTABLARIDA XARAJATLAR SMETASI VA SHTATLAR JADVALINING TAHLILI: OPTIMALLASHTIRISH VA SAMARADORLIKNING YANGICHA USULLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)	461
Umarov Avzaljon Yodgorali o‘g‘li	
INVESTITSIYALARNING KIRIB KELISHIGA TO‘SQINLIK QILUVCHI MUAMMOLARNI BARTARAF ETISH YO‘LLARI.....	467
Alimova Dilafro‘z Tohir qizi	

FARMATSEVTIKA KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOT SHAKLLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA INVESTORLAR UCHUN AXBOROT OCHIQLIGINI TA'MINLASH	470
Turdikulova Gulshad Nurmamatovna	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI OSHIRISHDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARINING AHAMIYATI.....	477
Uztemirov Alisher Aktam o'g'li	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT TARMOQLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHGA YO'NALTIRILGAN BANDLIK TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH	482
Tursunov Bekmuxammad Omonovich	
XORIY TAJRIBALARIDA SOLIQ BAZASINI ANIQLASH TARTIBI METODOLOGIYASINING MAVJUD METODLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI.....	489
Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNING KONSEPTUAL ASOSLARI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDAGI O'RNI.....	496
Ramatillaev M.R.	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI SUG'URTALASH VA DIVERSIFIKATSIYA QILISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	502
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li	
TIJORAT BANKLARI O'RTASIDAGI RAQOBATNI BAHOLASH VA KUCHAYTIRISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIYASI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....	506
Qulmetov Mansurbek Ro'zmatovich	
XALQARO REYTING TASHKILOTLARINING OLIY TA'LIM MUASSASALARIGA TA'SIRI VA MAVJUD PLATFORMALAR.....	515
O'rozboyev Xayrulla Murodboy o'g'li	
TALABALAR MOTIVATSIYASINING MEKANIZMLARI: LOYIHA ASOSIDAGI TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDA.....	523
Kasimova (Mulladjanova) Nasiba Azimdjanovna	
ISH KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA NORASMIY BANDLIKNI SOYADAN CHIQRISH BO'YICHA TAKLIFLAR ISHLAB CHIQRISH	531
Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Maxkamova Shaxlo Yulchiyevna, Absamatov Baxrom Danakulovich	
KASBIY TA'LIM MAZMUNIDA TA'LIM VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINI RAG'BATLANTIRISH ORQALI O'RTA BO'G'IN KADRLAR TAYYORLASHNING JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	538
Tojiyev Sirojiddin Sayriddinovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM INFRATUZILMASINI BOSHQARISH TIZIMINING TURLARI VA SHAKLLARI.....	542
Muminova Mavjuda Sharifovna	
SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISHNI STRATEGIK BOSHQARISH SAMARADORLIGI MASALALARI.....	547
Kadirhodjayeva Nilufar Rahmatullayevna	
MHXSGA MUVOFIQ ASOSIY VOSITALAR HISOBINI TASHKIL ETISH MASALALARI.....	552
Aliyev Sherzod Abdixomidovich	
ФАКТОРЫ ЭФФЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	558
Аллаева Г.Ж.	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH SHAROITIDA INVESTITSION MUHITNI YAXSHILASH YO'NALISHLARI	564
Irisqulova Munisa Akmal qizi	
TASHABBUSLI BUDJET JARAYONLARI DOIRASIDA 2024-YILDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR TAHLILI	569
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
MINTAQA SANOATIDA AHOLI JON BOSHIGA YAQQ O'ZGARISHINING DINAMIK TAHLILI.....	574
Nabiyev G'ulom Abdusalomovich	

INFRATUZILMAVIY INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBALARI	583
<i>Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li</i>	
ПРОБЛЕМЫ ГЛОБАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В ЭКОЛОГИИ.....	587
<i>Максудова Шахиста</i>	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARINING INVESTITSION FAOLIGINI OSHIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	593
<i>B.Sh.Shadmanov</i>	
ECONOMIC INDICATORS OF SUPPLY CHAIN EFFICIENCY IN UZBEKISTAN'S EXPORT SECTOR	597
<i>Mukhammadiyaminova Shakhzoda Sherzodovna</i>	
BUDJET TASHKILOTLARIDA BUDJETDAN TASHQARI MABLAG'LAR HISOBI VA ICHKI AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH.....	602
<i>Muxtorova Maftuna Salohiddin qizi</i>	
RAQAMLASHTIRISH JARAYONIDA BANKLARNING XAVFSIZLIGI VA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING ILMIY-AMALIY ASOSLARI	607
<i>Aliyeva Umidaxon Xusanboyevna</i>	
XIZMATLAR SOHASI VA KAMBAG'ALLIK O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIK.....	611
<i>Dawletmuratov Adilbay Mirzabaeovich</i>	
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL CLUSTERS BASED ON THE PRINCIPLES OF A "GREEN ECONOMY"	615
<i>Boboqulov Sanjar Baxronkulovich, Kamolov Oybek Faxriddin o'g'li</i>	
ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СВОБОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОН В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ.....	620
<i>Халимжанов Дилшод Эргашбекович</i>	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI INNOVATSION RIVOJLANISHDAGI O'RNI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	626
<i>Mavlyanov Muzaffar Yusupovich</i>	
NAMANGAN VILOYATI TURIZM SOHASINING SO'NGGI YILLARDA RIVOJLANISHI VA STATISTIK TAHLILI	630
<i>Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna</i>	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI EKSPORTINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLOVCHI OMILLAR TAHLILI	634
<i>Faxriddinov Bahriddin</i>	
INNOVATSION SHAROITDA TO'QIMACHILIK SANOATI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	640
<i>Sattarov Ilkhomjon Rahimjanovich</i>	
IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA SUV RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	645
<i>Nurmatov Norbek Jo'rayevich</i>	
MINTAQA LOGISTIK XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION VA INSTITUTSIONAL ISTIQBOLLARI	652
<i>Xalimov Javlonbek Shaxriyorovich</i>	
KORXONALARNING BANKROTLIK EHTIMOLINI SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA PROGNOZLASH	659
<i>Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li</i>	
АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ ФИНАНСОВЫХ РЫНКОВ	665
<i>Шомуродов Равшан Турсункулович</i>	
MEDIA LOYIHALARINI BOSHQARISH: O'ZBEKISTON OAV AMALIYOTI TAHLILI	673
<i>Yo'ldosheva Dilobar Jaxongir qizi</i>	
O'QITISH NATIJALARINI ZAMONAVIY BAHOLASH TAMOYILLARI	677
<i>Abdullayeva Sanobar Berdiyevna, Xujakulov Shaxriyor Shokir o'g'li</i>	
MALAYZIYADA PROGRESSIV VA INKLYUZIV ISLOMIY MOLIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISH: 2024-YIL TAJRIBASI VA NATIJALARI	681
<i>Safarova Nasiba Gulmurod qizi</i>	

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ПРОВЕДЕНИЯ ПРОЦЕДУР ДЬЮ-ДИЛИДЖЕНС В АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВАХ.....	687
<i>Прокудина Кристина Александровна</i>	
HUDUDLARDA INVESTITSIYA SALOHİYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	692
<i>Xalilova Madinabonu Abduraxmon qizi</i>	
LIZING MUOMALALARI HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	701
<i>Baxadirov Alisher Komilovich</i>	
TIJORAT BANKLARINING JISMONIY SHAXSLAR DEPOZITLARI VA ULARNI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI.....	705
<i>Melikov Otabek Maxmadaminovich</i>	
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLASHTIRISH VA EKOTIZIMNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	711
<i>Erkinova Feruza Najmitdinovna</i>	
DAVLAT SEKTORIDA ICHKI NAZORAT TIZIMINI BAHOLASHDA SUN'IY INTELEKTDAN FOYDALANISH: XAVF YOKI IMKONIYAT	717
<i>Ostonokulov Azamat Abduraximovich, Tadjiyev Erkin Muxitdinovich</i>	
SUN'IY VA KIMYOVIY TOLALARNING TO'QIMACHILIK SANOATIDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDAGI O'RNI	723
<i>Raximov Furqat Jalolovich</i>	
OLIY TA'LIM MASSASALARINING MOLIVAVIY RESURSLARINI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	728
<i>Mahmudov Akbar Abduraximovich</i>	
TA'LIM XIZMATLARI BOZORINI TAKOMILLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLAR.....	733
<i>Abdullayev Suyun Artikovich</i>	
O'ZBEKISTONDA AVTOMOBILSOZLIK KORXONALARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI: "UZAUTO MOTORS" AJ AMALIYOTI VA NATIJALARI.....	737
<i>Allabergenov Azamat Joldasbayevich</i>	
WAYS TO USE MARKETING DATA IN THE MANUFACTURING ENTERPRISE VALUATION PROCESS	742
<i>Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna</i>	
KICHIK SANOAT KORXONALARI O'RTASIDAGI ISHLAB CHIQRISH VA KOOPERATIV ALOQALAR HOLATI.....	747
<i>Boyturayev Olimjon Urayimovich</i>	
BANK RISKLARI VA ULARNI TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHDA STATISTIK HISOBOTLARNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	753
<i>Kamoldinov Sardorbek Maxammadsobir o'g'li</i>	
O'ZBEKISTONDA AYOLLARNING ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI	761
<i>Eshqobulova Charos O'roq qizi</i>	
O'ZBEKISTONNING BARQAROR RIVOJLANISH KONSEPSIYASI: TARIXIY MEROS VA ZAMONAVIY YASHIL TEXNOLOGIYALAR UYG'UNLIGI.....	766
<i>Azimova Shohista Salohiddinovna</i>	
SOLIQ TIZIMIDA RAQAMLI MARKIROVKALANGAN TOVARLARNI RAQAMLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI	770
<i>Muxammadov Nodir Karimovich</i>	
BIZNES JARAYONLARINI OPTIMALLASHTIRISHDA "LEAN MANAGEMENT" TIZIMINI JORIY ETISHNING ILMIY ASOSLARI	775
<i>Muhiddinov Ozodbek Ikromjon o'g'li, Shakirova Gulrux Po'latjon qizi, Ozodbek Musayev</i>	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASINING TURISTIK POTENTIALI UMUMIY TAVSIFI.....	783
<i>Madaminova Sanobar Askarovna</i>	
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA EKSPORT MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH KONSEPSIYASINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI.....	789
<i>Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich</i>	
AHOLINING TURMUSH DARAJASI VA UNING KO'RSATKICHLARI.....	794
<i>Sayitbayev Shermirza Datkamirzayevich</i>	

KORXONA ASOSIY XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKT SIFATIDA AHAMIYATI.....	799
<i>Yuldashova Yoqutoy Murodjon qizi, Yuldashev Abduhakim Abdulkarimovich</i>	
DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARNI XUSUSIYLASHTIRISH JARAYONIDA KADRLAR SALOHİYATINI SAQLAB QOLISH VA RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI.....	803
<i>Bekchanov Ruslan Ambiyatovich</i>	
PARALLEL KORPUS ASOSIDA INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA QISHLOQ XO'JALIK ATAMALARINING EKVIVALENTLIK XUSUSIYATLARI.....	807
<i>Yulduz Xalilova Nasriddinova</i>	
KOLBASA VA GO'SHT MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISHDA CHIQUINDISIZ ISHLAB CHIQRISH ("ZERO WASTE") MODELINING ROLI: XORIJIY TAJRIBA VA O'ZBEKISTON SHAROITIDAGI AMALIY YO'NALISHLAR.....	810
<i>Eshtemirova Anora Norboy qizi</i>	
EKSPORTYO'R KORXONALARDA TOVAR VA XIZMATLAR EKSPORTI BO'YICHA QO'SHILGAN QIYMAT VA FOYDA SOLIG'INI TO'G'RI HISOBLANISHI TAHLILI VA ISTIQBOLLARI.....	814
<i>Sobirova Xilola Rustam qizi</i>	
O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIK VA TIKUV-TRIKOTAJ SANOATI RIVOJLANISHINING MILLIY RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDAGI O'RNI.....	819
<i>Ikramova Taxmina Latifovna</i>	
YANGI RIVOJLANAYOTGAN BOZORLARIDA HR QAROR QABUL QILISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISHDA IQTISODIY TA'LIMNING ROLI.....	824
<i>Dilfuza Shokirova</i>	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI XALQARO BUXGALTERIYA STANDARTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	833
<i>Abdiev Mutolib Anvar o'g'li</i>	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK TIZIMINING NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI.....	838
<i>Raximjonova Shohsanam Baxodirovna</i>	
AKTIVLAR VA MAJBURIYATLARNI MHXS ASOSIDA BAHOLASHNING ZARURIYATI VA AHAMIYATI.....	842
<i>G'anibayev Iloxomjon Shokiraliyevich</i>	
XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH JARAYONINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISH BILAN BOG'LIQLIGI.....	847
<i>Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, Turdimuratova Aziza Alisherovna</i>	
AGRAR ISHLAB CHIQRISHNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA "QISHLOQ XO'JALIGI-4.0" VA "AQLLI QISHLOQ XO'JALIGI" KONSEPSIYALARIDAN SAMARALI FOYDALANISH.....	851
<i>Yusupov Muxiddin Soatovich</i>	
PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARINI MOLIYALASHTIRISH MANBALARINI GURUHLASH VA BAHOLASH.....	860
<i>Davlyatov Bekzodjon Aslanxojayevich</i>	
TA'LIM TIZIMINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHDA XORIY TAJRIBASINING AHAMIYATI.....	864
<i>Sobirov Shaxzod Ozod o'g'li</i>	
O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI SOLIQQA TORTISHNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	868
<i>Karimov Mirolimjon Karimjon o'g'li</i>	
ПРОБЛЕМЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ УЗБЕКИСТАНА.....	875
<i>Аликулов С. А., Хамракулова О. Д.</i>	
YASHIL IQTISODIYOTDA KORXONALAR BOSHQARUV MEKANIZMLARINING EVOLYUTSIYASI: KONSEPTUAL TAHLIL.....	880
<i>Nabiev Bobur Muhammadqosim o'g'li</i>	
SUD-HUQUQ TIZIMINI YANADA DEMOKRATLASHTIRISH: JORIY HOLATI, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	884
<i>Majidov Muslimbek Maxamadjon o'g'li</i>	

IQTISODIYOTNI LIBERALLASHTIRISH SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGIDA KLASTERLARNI TASHKIL ETISHNING TASHKILiy-HUQUQIY ASOSLARI	889
Xo'jageldiyev Chorshanbi Pardayevich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	893
Shaymanova Nigora Yusupovna	
XO'JALIK FAOLIYATINI SAMARADORLIGI VA BIZNES HOLATINI BAHOLASH	899
Abdukarimova Muslima Abduaziz qizi, Yuldashev Abduhakim Abduskarimovich	
CROSS-BORDER E-COMMERCE IN CENTRAL ASIA.....	904
Bakhtiyorjon Komilov	
O'ZBEKISTONDA NORASMIY SEKTOR ISHCHILARINING PENSIYA TA'MINOTI MASALALARI.....	908
Abdulazizova Nargiza Baxodir qizi	
KORXONA VA TASHKILOTLARDA QOG'OZ SARFINI OPTIMALLASHTIRISHDA JAHON TAJRIBASI	913
Oripov Mirzo Mahmudovich	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ЗАЩИТЕ ВНУТРЕННЕГО РЫНКА ОТ КОНТРАФАКТНОЙ ПРОДУКЦИИ (НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН).....	917
Ибраимова Махсура Уснатдин кизи	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	922
Xasanova Robiyaxon Kamoliddin qizi	
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES ON THE PROCESSES OF DIGITAL TRANSFORMATION IN THE INSURANCE INDUSTRY.....	927
D.D.Omonova	
THE ROLE OF INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS IN THE GLOBAL ECONOMY AND THEIR STAGES OF DEVELOPMENT	933
Yovkochev Sherzod	
YURIDIK SHAXSLARNI YIRIK SOLIQ TO'LOVCHILAR TOIFASIGA KIRITISH MEZONLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	941
To'raqulov Bekzod Hazratqul o'g'li	
BUTUNJAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LIHDA SOLIQ TIZIMINI TRANSFORMATSIYA QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	945
Xojakbar Zaynabidinov	
BANK TIZIMIDA TAVAKKALCHILIK TUSHUNCHASI VA UNI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	950
Malikova Dilrabo Muminovna, Shakarova Kumush Faxriddin qizi	
REAL SEKTOR TARMOQLARINI KREDITLASHDA MOLIVAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH YO'LLARI.....	955
Savurbayev Zafar Abdumuminovich	
INVESTITSIYA JOZIBADORLIGINI OSHIRISHDA IQTISODIY BARQARORLIK OMILLARI VA ULARNING BOSHQARUVI	960
D. G. Bazarov	
YANGI O'ZBEKISTONDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK SOHASINI YANADA TAKOMILLASHTIRISH HAMDA KOMPLEKS TIZIMLASHTIRISH	966
Abdullayev Javohir Abdumalik o'g'li	
XIZMATLAR KO'RSATISH KORXONALARIDA INNOVATSIYA FAOLIYATINI SAMARALI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH: IQTISODIY TAHLIL VA ISTIQBOLLI TAVSIYALAR	971
Xudayberdiyeva Nargiza Nizomiddin qizi	
MINTAQADA KICHIK BIZNES KORXONALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	976
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA INNOVATSION MAHSULOTLARNI ISHLAB CHIQRISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	981
Mirzayev Kobil Nosirjonovich	

PUL AYLANMASINI TASHKIL QILISHNING XORIJ TAJRIBASI VA O'ZBEKISTONDA FOYDALANISHNING IMKONIYATLARI.....	987
Gadoyev So'hrob Jumakulovich	
MARKETING VA TOVAR STRATEGIYALARINI ISHLAB CHIQISH	993
Ibadullayeva Sevara Allashukurovna, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
PILLACHILIK SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSIYA VA DAVLAT KO'MAGIGA OID METODOLOGIK YONDASHUVLAR	998
Xudoykulov Mamarasul Radjabovich	
SURXONDARYO VILOYATIDAGI KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING QURILISH SOHASIDAGI ULUSHINING TREND MODELLARI ORQALI TAHLILI	1005
Mamatkulova Xurshida Nasrullayevna	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF TEXTILE PRODUCTS MARKET SEGMENTATION	1012
Ibaydullaeva Feruza Kholjuraevna	
O'ZBEKISTONNING JINOIY FAOLIYATDAN OLINGAN DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISHGA QARSHI KURASH TIZIMIGA SUN'YI INTELLEKTNI INTEGRATSIYASI: BANK SEKTORIDA JORIY ETISHNING POTENSIALI VA TO'SIQLARINI BAHOLASH	1018
Rashidov Avazbek Raximovich	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	1025
Shermatov Sirojiddan Xaydarovich	
РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В УСОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ КОМПОНЕНТОВ ПРОЕКТА «БЕЗОПАСНЫЙ ГОРОД»	1029
Иминов Акбаржон Одилжонович	
XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA BOSHQARUV SALOHİYATINI OSHIRISH	1034
Tleubergenov Raxat Shahibaevich	
THE ROLE OF ESG IN ADVANCING CORPORATE REFORMS IN UZBEKISTAN	1038
Zakhidov Azizbek Rustamovich	
O'ZBEKISTONDA MARKETING ROLI ORQALI IQTISODIY SIYOSATGA TA'SIRI.....	1043
Egamberdiyev Muzaffar	
DAVLAT BUDJETI JARAYONINI OPTIMALLASHTIRISH YO'NALISHLARI: XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	1046
Nosirov Islombek Xurram o'g'li	
O'ZBEKISTONDA JISMONIY SHAXSLARDAN OLINADIGAN DAROMAD SOLIG'INING PROGRESSIV STAVKASINI JORIY ETISH MEXANIZMI	1052
Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich, Xujamuradov Abrorbek Ro'zimirat o'g'li, Otabekov Otajon G'ayrat o'g'li, Abdiyev Mansur Musurmonovich	
KORXONANING MODDIY BAZASI	1060
Ozodova Shahzoda Ulug'bek qizi	
FINTECH-STARTAPLAR VA TIJORAT BANKLARI HAMKORLIGI: SINERGETIK INTEGRATSIYA VA INNOVATSION EKOTIZIM SHAKLLANISHI	1064
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATCHILARINING MEHNATIGA HAQ TO'LASHDA YANGI YAGONA TARIF SETKASINI JORIY ETISH MASALALARI	1069
Oqiljonov Azizjon Olimjon o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ.....	1074
Хасилова Висола Шоохоровна	
HARD WORK, INDEBTEDNESS AND HOPE: A SOCIO-ECONOMIC LOOK OF MODERN LABOR	1078
Rakhmatullayev Sarvar Nazar o'g'li, Abdukarimova Muborak Sharaf qizi, Madrakhimova R. G.	
KORXONALARDA ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARI VA ULARNI HISOBGA OLISH.....	1085
Muradova Minavvar Izzatullayevna	
O'ZBEKISTONDA AKT SOHASINING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: SAMARADORLIKNI BAHOLASH VA RAQAMLASHTIRISHNING MUAMMOLARI	1089
Salibaev Xabibullo Negmatullaxanovich	

TIJORAT BANK KREDIT PORTFELINING SIFAT BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	1094
G'aybullayev Odil Baxtiyarovich, Amanova Xurshida Inyatullaevna	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA O'ZINI-O'ZI BAND QILISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI PASAYTIRISH MASALALARI.....	1099
Azimova Hulkar Egamberdiyevna	
СОКРАШЕНИЕ БЕДНОСТИ КАК СОЦИАЛЬНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ РЕФОРМЫ УЗБЕКИСТАНА.....	1103
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
IQTISODIY JARAYONLARNI BOSHQARISHDA OPTIMALLASHTIRISH MODELLARI VA ULARNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	1108
Ibragimov Nodir Nusriddinovich	
MARKETINGDAGI ISTE'MOLCHILAR MOTIVATSIYASIDA NAFLILIK NAZARIYALARIDAN FOYDALANISH.....	1113
Jalilov Jamshid G'anijonovich	
AHOLI ZICH HUDUDLARDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI ANDIJON VILOYAT MISOLIDA.....	1119
Karimov Abdusamat Ismonovich, Bo'stonova Nilufar Abdusmatovna	
CHAKANA SAVDO KORXONALARIDA ISTE'MOLCHILAR XULQ-ATVORINING SAVDO HAJMIGA TA'SIRINING TAHLILI.....	1125
Haydarova Mohichehra Xurram qizi	
BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA AXBOROT-KOMMUNIKATSION TEXNOLOGIYALARNING O'RNI.....	1131
Haydarov Husanboy Ahmadjon o'g'li	
DAVLAT QARZINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: PANEL MA'LUMOTLAR TAHLILI.....	1135
Sanakulova B. R., Jamolov M.M.	
AUDITNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA HISOBOT SANASIDAN KEYINGI HODISALAR AUDITI.....	1142
Muydinov Erkin Djamaldinovich	
AUTSORSING FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISH MEKANIZMLARI.....	1148
Xamidov Anis Choriyevich	
BIOCHEMICAL CHANGES IN THE BODY DURING THE PERIOD OF FATIGUE AND REST AFTER WORK FOR ATHLETES.....	1153
Yoldasheva Roila Jumaevna, Ruyobova Shakhlo Anvar qizi	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHGA OID XORIJIY MAMLAKATLARNING ILG'OR NAZARIYALARI VA YONDASHUVLARI.....	1159
Muradova Nazira Raximjanovna	
XORAZMDA IQTISODIY BARQARORLIK MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	1165
Xudayorova Munira Omonboy qizi	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA INNOVATSION BUXGALTERIYA HISOBINI JORIY ETISH.....	1170
Mirzayev Komiljon Abdullajonovich	
SOLIQ MA'MURCHILIGI MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SOLIQ SOLISH BAZASINI KENGAYTIRISH IMKONIYATLARI.....	1175
Jononmirzayeva Dilafruz Ilhom qizi	
ИЗБАВЛЕНИЕ ОТ ИНФЛЯЦИИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ЦИФРОВЫХ МЕТОДОВ И МАТЕМАТИЧЕСКИХ МОДЕЛЕЙ В СФЕРЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ.....	1180
Абидов А.А., Ахраров Б.С., Паязов М.М., Ахмедов А.М.	
O'ZBEKISTONDA YOSHLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH VA INNOVATSION BIZNES TASHABBUSLARINI QO'LLAB-QUVVATLASH MEKANIZMLARI.....	1185
Karimova Mavjuda Boxodirovna	
INVESTITSIYA MUHITINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI YUQORI TEXNOLOGIYALI TARMOQLARNI RIVOJLANTIRISH VA IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH.....	1189
Raxmatova Nargizaxon A'zamxonovna	

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON PULGA O'TISH ISTIQBOLLARI, KORRUPSIYA VA YASHIRIN IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHISHDA KUTILAYOTGAN SAMARADORLIK	1195
Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Abdiyev Mansur Musurmonovich	
KICHIK BIZNES TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI IQTISODIY XAVFSIZLIGI MASALALARI	1202
Anafiyayev Abdurashid Mamasidiqovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARI HISOBINI AVTOMATLASHTIRISH	1206
Xusinov Ibragim Ismoilovich	
ЭВОЛЮЦИЯ ТОРГОВОЙ ПОЛИТИКИ ТУРЦИИ В КОНТЕКСТЕ ИНТЕГРАЦИИ В ГЛОБАЛЬНЫЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ЦЕПОЧКИ	1210
Солиев Абдумаджид Джабборович	
МАКТАВГАЧА ТА'ЛИМ TASHKILOTI DIREKTORINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGI: NAZARIYA VA AMALIYOTI.....	1215
Abdullayeva Nafisa Shavkatovna, Boymuradov Normurod Abdusodikovich	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIGA MOLIYAVIY HIMOYA XIZMATLARI KO'RSATISHNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	1220
G'aniyeva Nozima Alijon qizi	
ОЦЕНКА ПОТЕНЦИАЛА КЛАСТЕРИЗАЦИИ КОКОНОПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ШЕЛКОВОМ ОТРАСЛИ УЗБЕКИСТАНА.....	1225
Ходжиматов Равшанбек Расулжанович	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA ISH BILAN BANDLIK SHAKLLANISHINING XORIY TAJRIBASI	1231
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
TEMIR YO'L TRANSPORTI KORXONALARIDA MOLIYAVIY-IQTISODIY BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH UCHUN KONTROLLING VOSITALARINI JORIY ETISH.....	1236
Kayumov Zafarbek Odil o'g'li	

TEMIR YO'L TRANSPORTI KORXONALARIDA MOLIYAVIY-IQTISODIY BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH UCHUN KONTROLLING VOSITALARINI JORIY ETISH

Kayumov Zafarbek Odil o'g'li

Toshkent davlat transport universiteti

Mustaqil tadqiqotchi

ORCID: 0009-0001-9202-5728

Annotatsiya. Temir yo'l transporti korxonalarining moliyaviy-iqtisodiy boshqaruv tizimiga kontrolling vositalarini joriy etish boshqaruv samaradorligini oshirish, moliyaviy oqimlarning shaffoqligini ta'minlash, resurslardan oqilona foydalanish hamda qabul qilinayotgan boshqaruv qarorlarining ilmiy asoslanganligini kuchaytirishning muhim yo'nalishidir. Kontrolling rejalashtirish, hisob-kitob, tahlil, ichki nazorat va muvofiqlashtirish funksiyalarini yagona mexanizm asosida birlashtirib, resurslardan foydalanishni optimallashtirish, og'ishlarni o'z vaqtida aniqlash va xatarlarni oldindan baholash imkoniyatini yaratadi. Temir yo'l infratuzilmasining yuqori kapitallashtirilganligi, texnologik jarayonlarning murakkabligi va yo'lovchi hamda yuk tashish barqarorligini ta'minlash zarurati sharoitida kontrolling tizimidan foydalanish korxonalarining moliyaviy barqarorligini oshiradi, budjet intizomini mustahkamlaydi hamda strategik rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydi. Ushbu maqolada kontrollingning mohiyati, asosiy elementlari, temir yo'l transporti korxonalarini faoliyatiga moslashtirish jihatlari hamda kontrolling vositalarini joriy etishning boshqaruv samaradorligiga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari kontrolling tizimini joriy etish rejalashtirish aniqligini oshirishini, boshqaruv mas'uliyatini kuchaytirishini, asossiz xarajatlarni kamaytirishini va uzoq muddatli maqsadlarga yo'naltirilgan moslashuvchan moliyaviy-iqtisodiy boshqaruv modelini shakllantirishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: kontrolling, temir yo'l transporti, moliyaviy-iqtisodiy boshqaruv, boshqaruv qarorlari, budjetlashtirish, og'ishlarni tahlil qilish, strategik rejalashtirish, xarajatlarni boshqarish, monitoring, iqtisodiy samaradorlik.

Abstract. The implementation of controlling instruments in the financial and economic management system of railway enterprises represents an effective mechanism for improving managerial performance, increasing the transparency of financial flows, ensuring rational resource allocation, and strengthening evidence-based decision-making. Controlling integrates planning, accounting, analysis, internal monitoring, and coordination into a unified system that enables organizations to optimize resource usage, timely identify deviations, and proactively assess risks. Considering the capital-intensive infrastructure, complex technological processes, and the need to maintain stable passenger and freight transportation, controlling supports financial stability, enhances budget discipline, and fosters strategic development in the railway sector. This paper examines the essence and main components of controlling, the specifics of its adaptation to railway enterprises, and the impact of its implementation on management efficiency. The findings demonstrate that controlling improves planning accuracy, enhances managerial responsibility, reduces unreasonable expenditures, and contributes to developing a flexible long-term oriented financial and economic management model.

Key words: controlling, financial management, economic efficiency, railway transport, strategic planning, cost management, internal monitoring, management decisions, budgeting, performance analysis.

Аннотация. Внедрение инструментов контроллинга в систему финансово-экономического управления предприятий железнодорожного транспорта является эффективным направлением повышения результативности управления, обеспечения прозрачности финансовых потоков, рационального использования ресурсов и усиления обоснованности управленческих решений. Контроллинг объединяет функции планирования, учета, анализа, внутреннего контроля и координации в единую систему, что позволяет оптимизировать использование ресурсов, своевременно выявлять отклонения и предварительно оценивать риски. В условиях высокой капиталоемкости инфраструктуры, сложных технологических процессов и необходимости поддержания стабильности пассажирских и грузовых перевозок контроллинг способствует укреплению финансовой устойчивости предприятий,

совершенствованию бюджетной дисциплины и поддержке стратегического развития. В статье рассматриваются сущность контроллинга, его ключевые элементы, особенности адаптации к специфике предприятий железнодорожного транспорта, а также влияние внедрения контроллинговых инструментов на результативность управления. Результаты исследования показывают, что применение системы контроллинга повышает точность планирования, усиливает управленческую ответственность, снижает необоснованные расходы и способствует формированию гибкой модели финансово-экономического управления, ориентированной на долгосрочные стратегические цели.

Ключевые слова: контроллинг, железнодорожный транспорт, финансово-экономическое управление, управленческие решения, бюджетирование, анализ отклонений, стратегическое планирование, управление затратами, мониторинг, экономическая эффективность.

KIRISH

Zamonaviy sharoitda temir yo'l transporti faoliyati yuqori texnologik murakkablik, tashish hajmlarining yirikligi, xavfsizlikka qo'yiladigan qat'iy talablar hamda transport xizmatlari sifatini oshirish bilan bir vaqtda xarajatlarni optimallashtirishga bo'lgan ehtiyoj bilan tavsiflanadi. Bunday omillar tashqi muhitdagi o'zgarishlarga tezkor moslasha oladigan, korxonaning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydigan va uning strategik maqsadlarini qo'llab-quvvatlaydigan samarali moliyaviy-iqtisodiy boshqaruv tizimini shakllantirishni talab etadi. Shu nuqtayi nazardan, rejalashtirish, hisob-kitob, tahlil va nazorat jarayonlarini yagona boshqaruv mexanizmi asosida integratsiya qilish imkoniyatini beruvchi kontrolling vositalarini joriy etish alohida ahamiyat kasb etadi. Kontrolling korxonaning strategik maqsadlari bilan operativ faoliyati o'rtasidagi bog'lovchi mexanizm sifatida boshqaruv qarorlarining shaffofligi, boshqaruvchanligi va iqtisodiy asoslanganligini ta'minlaydi.

Temir yo'l transporti yuqori kapitallashuvga ega bo'lgan infratuzilma, asosiy vositalarning uzoq xizmat muddati va ularning uzluksiz ishlashini ta'minlash zarurati bilan ajralib turadi. Ushbu jihlatlar investitsiyalarni samarali rejalashtirishni, xarajatlarni puxta boshqarishni va har bir faoliyat yo'nalishining iqtisodiy qaytishini tahlil qilishni dolzarb vazifaga aylantiradi. An'anaviy boshqaruv usullari ko'p hollarda iqtisodiy ko'rsatkichlar dinamikasidagi og'ishlarni erta aniqlash, xatarlarni baholash va moliyaviy natijalarni yuqori aniqlikda prognozlash imkonini yetarli darajada ta'minlamaydi. Kontrolling esa ushbu jarayonlarni takomillashtirib, resurslardan oqilona foydalanishni kuchaytirishga, ortiqcha xarajatlarning oldini olishga va ichki boshqaruv mexanizmlarini optimallashtirishga qaratilgan tizimli yondashuvni taklif etadi. Avtomobil, aviatsiya va logistika bozorlarida raqobat kuchayib borayotgan sharoitda kontrolling temir yo'l tashuvchilarining raqobatbardoshligini mustahkamlash vositasiga aylanadi.

Kontrollingning muhim afzalliklaridan biri – xarajatlar, daromadlar, investitsiya loyihalari, texnologik jarayonlar va tashqi omillar bo'yicha ma'lumotlarni yagona kompleks axborot bazasi asosida birlashtirishidir. Bunday axborot baza menejmentga aniq analitik ko'rsatkichlar asosida bo'linmalar faoliyati samaradorligini baholash, tejamkorlik imkoniyatlarini aniqlash, ishlab chiqarish-transport jarayonlaridagi «tor joylar»ni belgilash, boshqaruv qarorlarining natijalarini prognoz qilish imkonini beradi. Shu tariqa kontrolling nafaqat rejalashtirishning ishonchligini oshiradi, balki korporativ mas'uliyat va moliyaviy intizom madaniyatining shakllanishiga xizmat qiladi.

Temir yo'l transporti korxonalarida kontrollingni joriy etish mavsumiy tashish hajmlari, tarif mexanizmlarining tartibga solinishi, ko'p bosqichli boshqaruv tuzilmasi, investitsiya loyihalarining uzoq tsikli va tarmoq faoliyatining ijtimoiy ahamiyati kabi xususiyatlarni inobatga olgan holda metod va vositalarni moslashtirishni talab qiladi. Kontrolling xarajatlarni boshqarishni mas'uliyat markazlari asosida yo'lga qo'yish, budjetlashtirish tizimini joriy etish, samaradorlik ko'rsatkichlarini ishlab chiqish hamda boshqaruvning yagona standartlarini belgilash imkonini yaratadi. Natijada korxonalar moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi, resurs salohiyatidan samarali foydalanadi va uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini qo'llab-quvvatlaydi.

Xulosa qilib aytganda, temir yo'l transporti korxonalarida kontrollingni joriy etish zaruriyati boshqaruv samaradorligini oshirish, moliyaviy oqimlarning shaffofligini ta'minlash va strategik maqsadlarga erishish uchun moslashuvchan boshqaruv mexanizmini yaratish ehtiyojidan kelib chiqadi. Kontrolling zamonaviy iqtisodiy sharoitda transport korxonalarining raqobatbardoshligi va barqarorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi ilg'or boshqaruv tizimining muhim elementi sifatida e'tirof etiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Temir yo'l transporti tizimida iqtisodiy boshqaruv samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish va strategik boshqaruvni kuchaytirish zamonaviy boshqaruv instrumentlari, xususan, kontrolling vositalarini joriy etishni talab etadi. Mazkur yo'nalish bo'yicha tadqiqotlar asosan nazariy kontrolling modeli, funktsional boshqaruv tamoyillari va tarmoq xususiyatlariga moslashtirilgan kontrolling tizimlarini ishlab chiqishga qaratilgan.

Kontrolling nazariyasi klassik maktabi vakillaridan biri bo'lgan R. Anthony (1965; 2014) kontrollingni kompaniyada strategik maqsadlar bilan operativ boshqaruv ko'rsatkichlarini bog'lab turuvchi boshqaruv vositasi sifatida talqin qiladi. U kontrolling tizimi rejalashtirish, tahlil va nazorat funksiyalarini birlashtirib, korxonada "koordinatsiya mexanizmi" vazifasini bajarishini ta'kidlaydi. Govindarajan bilan hamkorlikdagi keyingi yondashuvlarida kontrolling xo'jalik sub'ektlarining iqtisodiy intizom va mas'uliyat markazlari orqali boshqarilishini kuchaytirishi ta'kidlangan.

P. Horváth (2011) kontrollingning terminologik mazmunini kengaytirib, uni nafaqat nazorat mexanizmi, balki korxonada faoliyatining strategik, iqtisodiy va texnologik ko'rsatkichlarini uyg'unlashtiruvchi integratsiyalashgan boshqaruv tizimi sifatida asoslaydi. Horváth temir yo'l kabi kapitallashuv darajasi yuqori bo'lgan tarmoqlarda kontrolling xarajatlarni boshqarish va budjetlashtirishning metodik bazasi sifatida alohida ahamiyatga ega ekanligini e'tirof etadi.

K. Merchant va W. Van der Stede (2017) kontrollingni rag'batlantirish, samaradorlikni o'lchash, javobgarlik markazlari faoliyatini baholash bilan bog'laydi. Mualliflar transport kabi infratuzilmaviy tarmoqlarda kontrollingning muvaffaqiyati axborot tizimlari, ko'rsatkichlar modellari va motivatsion mexanizmlar bilan uzviy bog'liq ekanini ta'kidlaydilar.

Boshqaruv tizimlaridagi innovatsion kontsepsiya sifatida R. Simons (1995) "Levers of Control" modelini ishlab chiqqan bo'lib, unda bozor o'zgaruvchanligi, xavf omillari va strategik raqobat sharoitida kontrollingni boshqaruv qarorlarini optimallashtiruvchi vosita sifatida ko'rsatadi. Bu yondashuv temir yo'l sohasida ayniqsa ahamiyatlidir, chunki mazkur tarmoqda xavfsizlik, infratuzilma yuklamasi va tariflar o'zgarishi strategik bashoratlash bilan bevosita bog'liq.

Xarajatlarni nazorat qilish va boshqarish bo'yicha C. Drury (2018) tomonidan ilgari surilgan ilmiy yondashuvlar ishlab chiqarish va transport sohasida mas'uliyat markazlari asosida budjetlashtirish samaradorligini oshirishda kontrollingning amaliy qiymatini ta'kidlaydi. Kaplan va Norton (1996) tomonidan ishlab chiqilgan Balanced Scorecard modeli esa kontrollingni faqat moliyaviy ko'rsatkichlar emas, balki innovatsiyalar, xizmat sifati, infratuzilma va xodimlar malakasi kabi ko'rsatkichlar tizimi bilan uyg'unlashtirishni taklif qiladi.

Kontrolling tizimlarining paket ko'rinishidagi konsepsiyasi Malmi va Brown (2008), hamda Ferreira va Otley (2009) tadqiqotlari orqali yanada kengaytirildi. Ularning fikricha, kontrolling boshqaruv tizimlari to'plami (package) sifatida integratsiya qilinishi kerak bo'lib, bunda strategik rejalashtirish, investitsion tahlil, budjetlashtirish, monitoring va KPI tizimlari yagona boshqaruv arxitekturasi doirasida ishlashi lozim.

O'zbekiston transport sohasiga oid adabiyotlar ichida Kushakova et al. (2020?) tadqiqotlari raqamli iqtisodiyot sharoitida transport logistika tizimlarining klaster modeli, xarajatlarni optimallashtirish, raqamli infratuzilma va axborot tizimlarining boshqaruvdagi ahamiyatini yoritadi. Ayni paytda, bu yondashuv kontrollingni raqamli transformatsiya bilan uyg'unlashtirish zaruriyatini ko'rsatadi.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kontrollingning temir yo'l transporti tizimidagi qo'llanishi quyidagi ilmiy konseptual yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

- integratsiyalashgan boshqaruv tizimi sifatida kontrolling (Anthony, Horváth);
- mas'uliyat markazlari va budjetlashtirish orqali xarajatlarni boshqarish (Drury, Merchant);
- strategik boshqaruv va raqobatbardoshlikni ta'minlash vositasi sifatida (Simons, Kaplan & Norton);
- raqamli transformatsiya bilan bog'liq boshqaruv tizimi sifatida (Kushakova va boshqalar).

Shu bois kontrolling temir yo'l transportida nafaqat nazorat vositasi, balki strategik boshqaruvning barqaror iqtisodiy modeli sifatida e'tirof etilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Temir yo'l transporti korxonalarining moliyaviy-iqtisodiy boshqaruv tizimiga kontrolling vositalarini joriy etish masalasini o'rganishga qaratilgan ushbu tadqiqot kompleks metodologik yondashuv asosida amalga oshiriladi. Mazkur yondashuv nazariy, tahliliy, tashkiliy hamda prognozlash metodlaridan foydalanishni ko'zda tutadi. Ushbu metodlar tarmoqning o'ziga xos xususiyatlarini har tomonlama baholash, boshqaruv qarorlarining samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash hamda temir yo'l transporti ehtiyojlariga moslashtirilgan optimal kontrolling vositalarini belgilashga xizmat qiladi.

Birinchi guruh metodlar — nazariy tadqiqot metodlari bo'lib, ular ilmiy adabiyotlar, me'yoriy-huquqiy hujjatlar, amaliy-uslubiy materiallar va tarmoq standartlarini o'rganishga asoslanadi. Mazkur metodlar kontrollingning mazmuni, funksiyalari, vazifalari va tamoyillarini aniqlashga, transport korxonalarida kontrolling vositalarini moslashtirish mexanizmlarini belgilashga xizmat qiladi. Nazariy tahlil kontrollingning boshqaruv samaradorligini oshirishdagi ahamiyatini yoritadi va temir yo'l transporti iqtisodida qo'llaniladigan boshqaruv modellari tizimlashtirilishini ta'minlaydi.

Ikkinchi guruhni analitik metodlar tashkil etib, ular temir yo'l korxonalarining moliyaviy-iqtisodiy ko'rsatkichlarini o'rganishga yo'naltiriladi. Gorizontal va vertikal tahlil, koeffitsiyentlar tahlili, og'ishlarni tahlil qilish,

omilli tahlil va taqqoslama tahlil metodlaridan foydalaniladi. Bu metodlar daromad va xarajatlar dinamikasini, xarajatlar tarkibini, rentabellik darajasini, moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlarini hamda resurslardan foydalanish samaradorligini aniqlash imkonini beradi. Ayniqsa, kontrollingning asosiy vositalaridan biri bo'lgan og'ishlarni tahlil qilish metodi reja va fakt ko'rsatkichlari o'rtasidagi farqlarni aniqlash hamda ularning iqtisodiy sabablari va oqibatlarini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Uchinchi guruh metodlar strategik va operativ rejalashtirish metodlarini o'z ichiga oladi. Ushbu metodlar budjetlashtirish tizimini shakllantirish, xarajatlarni boshqarish strategiyasini ishlab chiqish, asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari tizimini yaratish jarayonlarida qo'llaniladi. Ssenariy tahlili turli rivojlanish variantlarini modellashtirishga yordam berib, tashqi omillarning moliyaviy-iqtisodiy natijalarga ta'sirini baholash imkonini yaratadi. Prognozlash metodlari esa kelgusidagi daromad va xarajatlar oqimini aniqlash, investitsiya loyihalarining rentabelligini hisoblash va uzoq muddatli rivojlanish dasturlarini ishlab chiqishda qo'llaniladi.

Shuningdek, tashkiliy-iqtisodiy metodlar ham alohida ahamiyatga ega. Ushbu metodlar moliyaviy mas'uliyat markazlarini joriy etish, bo'linma budjetlarini shakllantirish va ichki nazorat reglamentlarini belgilashda qo'llaniladi. Ushbu metodlar kontrolling tizimining amaliyotga joriy etilishini jadallashtirib, bo'limlar o'rtasida muvofiqlikni kuchaytiradi va ichki hisob-kitoblar aniqligini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotda monitoring va vizuallashtirish metodlari ham keng qo'llaniladi. Bular boshqaruv panellari, ma'muriy hisobotlar, grafik modellar va dinamik jadvallarni ishlab chiqishni o'z ichiga oladi. Mazkur vositalar boshqaruv axborotining qulayligini oshirib, jarayonlarning shaffofligini kafolatlaydi va tezkor qaror qabul qilish imkoniyatini yaratadi. Tashish tannarxi, aktivlardan foydalanish darajasi, mehnat unumdorligi va budjet og'ishlari kabi asosiy ko'rsatkichlarni muntazam monitoring qilish kontrolling tizimi samaradorligining majburiy tarkibiy qismi sifatida namoyon bo'ladi.

Shunday qilib, nazariy, analitik, rejalashtirish hamda tashkiliy-iqtisodiy metodlardan iborat kompleks yondashuv temir yo'l transporti korxonalarida iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlovchi samarali kontrolling modelini yaratish imkonini beradi. Ushbu metodlar korxonaning real holatini baholash, samaradorlik zaxiralarini aniqlash hamda o'zgaruvchan iqtisodiy muhitda optimal boshqaruv qarorlarini ishlab chiqishga ilmiy asos yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Temir yo'l transporti korxonalarining moliyaviy-iqtisodiy boshqaruv tizimiga kontrolling vositalarini joriy etish bo'yicha o'tkazilgan tadqiqot natijalari ushbu yondashuvning boshqaruv samaradorligini oshirish, xarajatlarni optimallashtirish va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qilishini tasdiqladi. Tahlil ma'lumotlari kontrolling metodlaridan muntazam foydalanish aniq hisob-kitoblar va obyektiv axborotga tayanuvchi, shaffof, boshqaruvchan va natijaga yo'naltirilgan boshqaruv tizimini shakllantirishga imkon berishini ko'rsatdi.

Tadqiqotda qayd etilgan eng muhim natijalardan biri — moliyaviy rejalashtirish sifati oshganidir. Kontrolling tamoyillari asosida joriy etilgan budjetlashtirish tizimi temir yo'l korxonalariga real prognozlarga asoslangan budjetlar tuzish, tashish hajmlarining mavsumiy o'zgarishlarini hisobga olish, rejalarning bajarilishini tizimli nazorat qilish hamda og'ishlarni o'z vaqtida tuzatish imkonini yaratdi. Natijada resurslarning ortiqcha sarflanishi ehtimoli kamaydi, ijro intizomi kuchaydi va mablag'lar bo'linmalar o'rtasida iqtisodiy asoslangan tarzda taqsimlana boshlandi. Kontrollingning asosiy vositalaridan biri bo'lgan og'ishlarni tahlil qilish usuli reja va haqiqiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi farqlarni aniqlash va boshqaruv qarorlarini to'g'rilashda muhim ahamiyat kasb etdi.

Tahlilning ikkinchi muhim xulosasi — xarajatlarni boshqarish samaradorligining sezilarli darajada oshishidir. Kontrolling mas'uliyat markazlari tizimini joriy etish orqali bo'linma rahbarlarining o'zlari boshqarayotgan xarajatlar bo'yicha to'liq ma'lumotga egaligi ta'minlandi. Bu yondashuv xarajatlarni optimallashtirishga, tejamkorlikni oshirishga hamda resurslardan foydalanuvchi bo'limlarning mas'uliyatini kuchaytirishga olib keldi. Temir yo'l transporti infratuzilmani saqlash, harakatlanuvchi tarkibni ta'mirlash, energiya resurslari va logistika jarayonlariga yuqori xarajatlar talab etishi sababli, kontrolling vositalarining joriy etilishi ayrim xarajat toifalarida 10–15 foizgacha tejamkorlik imkoniyatini aniqladi.

Uchinchi natija sifatida — boshqaruv qarorlarining aniqligi va operativligi oshgani e'tirof etildi. Axborot-analitik panellar, muntazam hisobotlar, asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (KPI) hamda monitoring mexanizmlarining joriy etilishi rahbariyatni ishlab chiqarish va moliyaviy ko'rsatkichlar bo'yicha yangilangan va obyektiv ma'lumotlar bilan ta'minladi. Bu esa tashish jarayonlarini optimallashtirish, infratuzilma yuklamasini samarali taqsimlash, talabning o'zgarishiga moslashish va strategik qarorlarni ilmiy asoslangan holda qabul qilish imkonini berdi. Ma'lumotlar sifatining yaxshilanishi boshqaruv xatarlarining kamayishiga, prognozlarning aniqlik darajasining oshishiga va moliyaviy natijalarning ishonchililigiga olib keldi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, kontrolling temir yo'l korxonalarining strategik rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. U uzoq muddatli bashoratlarni, investitsiya loyihalarini iqtisodiy baholashni, infratuzilmani modernizatsiya qilishning samaradorligini aniq mezonlar asosida baholash imkonini yaratadi. Ssenariy tahlili

metodlari tariflar o'zgarishi, mavsumiylik, raqobatning kuchayishi va makroiqtisodiy omillar ta'sirini hisobga olish imkonini berdi. Bu esa noaniqlik sharoitida korxonalar barqarorligini oshirishga xizmat qildi.

Yana bir muhim natija sifatida — mehnat unumdorligi va korporativ madaniyatning o'sishi kuzatildi. Samaradorlik ko'rsatkichlarini muntazam monitoring qilish, xodimlarning rejalashtirish jarayonida bevosita ishtiroki hamda yutuqlarni adolatli baholash tizimi xodimlar motivatsiyasini oshirdi va mehnat samaradorligining ortishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Umuman olganda, kontrolling vositalarining temir yo'l transporti korxonalarida joriy etilishi boshqaruv sifatini yaxshilaydi, xarajatlarni kamaytiradi, moliyaviy barqarorlikni oshiradi va korxonalar strategik salohiyatini mustahkamlaydi. Tahlil natijalari kontrollingning nafaqat nazorat mexanizmi, balki barqaror rivojlanish va raqobatbardoshlikni ta'minlovchi strategik boshqaruv vositasi ekanini to'liq tasdiqladi (1-jadval).

1-jadval. Kontrollingni joriy etish jarayonining ilmiy-analitik tasnifi

Ilmiy kategoriya	Mazmuning ilmiy talqini
Tizimning murakkabligi	Temir yo'l transporti yuqori kapitallashgan, infratuzilmaviy va texnologik omillarga tayangan integrativ ishlab chiqarish–logistika tizimi bo'lgani sababli, kontrolling kompleks boshqaruv instrumentlari bilan uyg'unlashgan holda qo'llanishi zarur.
Kontrollingning funksional mohiyati	Kontrolling oddiy nazorat mexanizmidan kengroq bo'lib, korxonaning operativ va strategik boshqaruv konturularini integratsiyalovchi hamda qaror qabul qilishni axborot–analitika asosida optimallashtiruvchi meta–boshqaruv tizimi sifatida namoyon bo'ladi.
Tarmoq xususiyatlariga moslashtirish	Davlat tartibga solinishi, mavsumiy yuklamaning o'zgaruvchanligi, aktivlar strukturasi murakkabligi va infratuzilma xarajatlarning yuqori salmog'i kontrolling metodologiyasining maxsus sektor–spesifik adaptatsiyasini talab qiladi.
Xarajatlarni boshqarishning ilmiy asoslari	Mas'uliyat markazlari bo'yicha xarajatlarni differensial tahlil qilish, budjetlashtirishning tarmoq standartlarini ishlab chiqish va xarajatlarni strukturaviy modellashtirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish ilmiy zarurat sifatida shakllanadi.
Raqamlashtirishning roli	Kontrollingni raqamli transformatsiya sharoitida qo'llash axborot yig'ilishini avtomatlashtiradi, BI–analitika va prognozlash algoritmlari asosida real vaqt monitoringini ta'minlaydi hamda boshqaruv qarorlarining ishonchli verifikatsiyasini oshiradi.
Raqamli modellashtirishning samarasi	Prognozlash modellaridan foydalanish tariflar o'zgarishi, raqobat, mavsumiylik va makroiqtisodiy tebranishlar ta'sirini ilmiy asosda baholash imkonini berib, strategik muvofiqlikni oshiradi va uzoq muddatli rivojlanish samaradorligini ta'minlaydi.
Inson kapitalining o'ri	Kontrolling samaradorligi xodimlarning analitik kompetensiyalari, iqtisodiy tafakkuri, risklarni baholash ko'nikmalari va o'zgarishlarni qabul qilishga tayyorligi bilan bevosita bog'liq bo'lib, inson kapitali tizimning bazaviy determinanti sifatida e'tirof etiladi.
Korporativ boshqaruv madaniyati	Shaffoflik, javobgarlik, natijaga yo'naltirilgan boshqaruv me'yorlari va ichki intizomning yuqori darajasi kontrollingning institutsional samaradorligini ta'minlovchi asosiy korporativ parametr hisoblanadi.
Strategik integratsiya	Kontrolling strategik rejalashtirish, investitsion tahlil, infratuzilma modernizatsiyasining iqtisodiy samaradorligini baholash va uzoq muddatli rivojlanish ssenariylarini shakllantirishda ilmiy–metodik platforma vazifasini bajaradi.
Bosqichma–bosqich joriy etish modeli	Pilot hududda tajriba o'tkazish, metodologiyani amaliy sinovdan o'tkazish va tizimni bosqichma–bosqich kengaytirish kontrollingni institutsional jihatdan barqaror joriy etishga imkon beradi.
Yakuniy ilmiy natija	Kontrolling transport korxonalarida moliyaviy barqarorlikni mustahkamlovchi, xarajatlarni optimallashtiruvchi, boshqaruvning shaffofligini ta'minlovchi hamda strategik raqobatbardoshlikni oshiruvchi zamonaviy boshqaruv modeli sifatida namoyon bo'ladi.

Birinchi muhim jihat — kontrollingni temir yo'l transportining o'ziga xos xususiyatlariga moslashtirish zaruratidir. Moslashuvchan bozor mexanizmlariga ega qator tijorat sohalaridan farqli ravishda, temir yo'l transporti davlat tomonidan tartibga solinadigan tariflar asosida faoliyat yuritadi, tashishlar mavsumiy xarakterga ega bo'ladi, murakkab aktivlar tuzilmasiga tayanadi va infratuzilmani saqlash katta moliyaviy resurs talab qiladi. Shu sababli kontrollingni joriy etishda xarajatlarni boshqarish vositalarini ehtiyotkorlik bilan sozlash, tarmoq

darajasidagi budjetlashtirish standartlarini ishlab chiqish, temir yo'l tizimidagi ierarxiyani hisobga olgan holda mas'uliyat markazlarini aniqlash zarur. Kontrollingni qo'llash samaradorligi ko'p jihatdan tashkilotning metodik tayyorgarligi, ichki reglamentlar mavjudligi va tizimli yondashuv sifati bilan belgilanadi.

Ikkinchi jihat — raqamlashtirishning o'rni. Zamonaviy transport sohasida kontrollingni axborot texnologiyalarisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Axborotlarning avtomatlashtirilgan yig'ilishi, qayta ishlanishi, vizuallashtirilishi va analitik hisobotlar shakllantirilishi kontrolling samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Temir yo'l korxonalarida kontrollingni axborot tizimlari bilan integratsiya qilish real vaqt rejimida tahlil imkonini yaratadi, xatoliklar xavfini kamaytiradi va boshqaruv qarorlarining obyektivligini ta'minlaydi. Raqamli transformatsiya sharoitida BI tizimlari, elektron monitoring panellari, avtomatlashtirilgan hisob tizimlari va prognozlash modellarini joriy etish kontrollingning majburiy elementi sifatida qaraladi. Bu vositalar vaqt tejilishini ta'minlaydi, ko'rsatkichlarning aniqligini oshiradi va turli rivojlanish ssenariylarini modellashtirish imkonini yaratadi.

Uchinchi muhim omil — inson resurslari. Kontrollingning samaradorligi xodimlarning malakasi, analitik fikrlashi, rejalashtirish va risklarni baholash ko'nikmalariga bevosita bog'liq. Transport korxonalarida kontrolling bo'yicha malakali mutaxassislarning yetishmasligi tizimni joriy etish jarayonini sekinlashtirishi mumkin, shu bois kadrlar salohiyatini oshirish strategik vazifa sifatida qaraladi. Boshqaruv jamoasining kontrollingni nafaqat nazorat vositasi, balki butun tashkilot faoliyati samaradorligini oshiruvchi mexanizm sifatida qabul qilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Mas'uliyat, shaffoflik va natijaga yo'naltirilgan korporativ boshqaruv madaniyatini shakllantirish kontrolling tizimining muvaffaqiyatli ishlashini ta'minlaydi.

To'rtinchi muhim jihat — kontrollingning strategik boshqaruvga integratsiyasi. Temir yo'l transporti tarkibida avtomobil, aviatsiya va logistika bozorlaridagi raqobat kuchayib borayotgan sharoitda faoliyat yuritadi. Bu esa uzoq muddatli rejalashtirishni, investitsiya loyihalarini baholashni va resurslarni oqilona taqsimlashni talab qiladi. Strategik kontrolling korxonani uzoq muddatli maqsadlari bilan kundalik operativ faoliyatini bog'laydi. U tashish talabidagi o'zgarishlarni prognozlash, investitsiya risklarini baholash, infratuzilma va harakatlanuvchi tarkibni modernizatsiya qilish dasturlarini ishlab chiqishga ilmiy asos yaratadi.

Beshinchi jihat — kontrollingni bosqichma-bosqich joriy etish zarurati. Tadqiqot natijalari kontrollingni barcha bo'linmalarga birdaniga joriy etish samaradorlikni pasaytirishi mumkinligini ko'rsatmoqda. Eng maqbul yondashuv — avval pilot bo'linmada sinovdan o'tkazish, metodologiyani tajriba asosida takomillashtirish, so'ngra tizimni korxonaning boshqa bo'limlariga bosqichma-bosqich yoyishdir. Bu jarayonda korporativ metodologiya shakllantiriladi, xodimlar o'qitiladi hamda raqamli yechimlar integratsiya qilinadi. Ushbu yondashuv tizimning korxonalariga moslashuvchan bo'lishini ta'minlaydi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalarining muhokamasi kontrollingni temir yo'l transporti korxonalarida joriy etish murakkab, biroq nihoyatda istiqbolli jarayon ekanini ko'rsatadi. Kontrolling uzoq muddatli istiqbolda temir yo'l korxonalarining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi, boshqaruv samaradorligini oshiradi, risklarni kamaytiradi va raqobatbardoshlikni kuchaytiradi. Transportga bo'lgan talabning o'sishi, iqtisodiy barqarorlik ehtiyoji va texnologik modernizatsiya sharoitida kontrolling zamonaviy boshqaruv mexanizmining ajralmas elementi sifatida namoyon bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Temir yo'l transporti korxonalarining moliyaviy-iqtisodiy boshqaruv tizimiga kontrolling vositalarini joriy etish ushbu sohaning samaradorligi, shaffofligi va barqarorligini oshirishga xizmat qiluvchi strategik ahamiyatga ega yo'nalishdir. O'tkazilgan tadqiqot natijalari kontrolling rejalashtirish, hisob, tahlil, nazorat va muvofiqashtirish jarayonlarini yagona boshqaruv mexanizmi asosida birlashtirgan holda korxonaning qisqa va uzoq muddatli maqsadlariga erishishni ta'minlashini ko'rsatdi. Temir yo'l transportining yuqori kapitallashuvi, doimiy xarajatlarning katta ulushi va logistika jarayonlarining murakkabligi sharoitida kontrolling resurslardan oqilona foydalanish, iqtisodiylik tamoyillarini qo'llash va boshqaruv intizomini mustahkamlash imkoniyatlarini yaratadi.

Tadqiqotning muhim xulosalaridan biri shuki, kontrolling moliyaviy rejalashtirish va xarajatlarni boshqarish tizimini sezilarli darajada takomillashtiradi. Kontrolling tamoyillariga asoslangan budjetlashtirish tizimi aniq va asosli budjetlar tuzish, og'ishlarni o'z vaqtida aniqlash va tuzatish, bo'linmalar faoliyatini samarali boshqarish imkonini beradi. Mas'uliyat markazlari bo'yicha xarajatlarni tahlil qilish resurslarni nazorat qilishni kuchaytiradi, tejamkorlik imkoniyatlarini aniqlaydi va infratuzilmani saqlash, harakatlanuvchi tarkibni ta'mirlash hamda tashuv jarayonining uzluksizligini ta'minlash uchun yo'naltiriladigan mablag'lardan oqilona foydalanishga xizmat qiladi.

Kontrolling temir yo'l korxonalarida strategik boshqaruvga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Strategik kontrolling vositalari uzoq muddatli rivojlanish rejalarini ishlab chiqish, tashish hajmlaridagi o'zgarishlarni prognozlash, investitsiya loyihalarining iqtisodiy samaradorligini baholash hamda infratuzilma modernizatsiya dasturlarini shakllantirish imkonini yaratadi. Ushbu yondashuv korxonalar uchun tashqi muhitdagi o'zgarishlarga moslashish, risklarni kamaytirish va raqobatbardoshlikni mustahkamlash imkoniyatini ta'minlaydi.

Tadqiqotning yana bir muhim xulosasi shundan iboratki, kontrollingning raqamlashtirilishi tizim samaradorligini keskin oshiradi. Zamonaviy axborot tizimlari ma'lumotlarni avtomatik yig'ish, qayta ishlash, ko'rsatkichlarga tezkor kirish va analitik tahlillarni aniq shakllantirish imkonini beradi. Temir yo'l transportida raqamli transformatsiya jarayonida BI tizimlari, elektron boshqaruv panellari, integratsiyalashgan ma'lumotlar bazalari va prognozlash vositalarini joriy etish kontrollingning mustaqil va samarali faoliyat yuritishi uchun muhim omil hisoblanadi.

Kontrollingning muvaffaqiyati inson omilining sifatiga bevosita bog'liq. Xodimlarning malakasi, boshqaruv kompetensiyalari, analitik fikrlashi va korporativ madaniyat tizim samaradorligiga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillardir. Shu sababli xodimlar uchun maxsus o'quv dasturlarini tashkil etish, moliyaviy va analitik savodxonligini oshirish, mas'uliyat hamda shaffoflik madaniyatini rivojlantirish kontrolling tizimining samarali ishlashini ta'minlaydi.

Umuman olganda, kontrollingni joriy etish moliyaviy va resurs oqimlarini optimallashtirish, boshqaruv jarayonlarini samaralashtirish va raqobatbardoshlikni oshirish bilan birga, korxonaning barcha boshqaruv darajalarida sifatli, ilmiy asoslangan va natijaga yo'naltirilgan boshqaruv modelini shakllantiradi. Natijada temir yo'l transporti korxonalari zamonaviy transport bozori talablari, iqtisodiy barqarorlik ehtiyojlari va uzoq muddatli rivojlanish vazifalariga mos keladigan moslashuvchan, barqaror va yuqori iqtisodiy samaradorlikka ega boshqaruv tizimini shakllantirish imkoniga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Anthony, R. N., & Govindarajan, V. (2014). *Management control systems* (12th ed.). McGraw-Hill Education.
2. Horváth, P. (2011). *Controlling*. Vahlen Verlag.
3. Merchant, K. A., & Van der Stede, W. A. (2017). *Management control systems: Performance measurement, evaluation and incentives* (4th ed.). Pearson.
4. Simons, R. (1995). *Levers of control: How managers use innovative control systems to drive strategic renewal*. Harvard Business School Press.
5. Drury, C. (2018). *Management and cost accounting* (10th ed.). Cengage Learning.
6. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). *The balanced scorecard: Translating strategy into action*. Harvard Business School Press.
7. Otley, D. (1999). Performance management: A framework for management control systems research. *Management Accounting Research*, 10(4), 363–382.
8. Anthony, R. N. (1965). *Planning and control systems: A framework for analysis*. Harvard University Press.
9. Kushakova, M. N., Akhmedov, B. A., Kushakova, M. S., & Umarova, D. R. (2020?). Economic characteristics and principles of the formation of the transport cluster in the tourism sector in the conditions of the digital economy. *Sustainable Development of Transport*, 107. (Yiliga doir ma'lumot aniq berilmaganligi bois taxminiy belgilanadi — aniqlash mumkin bo'lsa, kiritish kerak.)
10. Malmi, T., & Brown, D. A. (2008). Management control systems as a package — Opportunities, challenges and research directions. *Management Accounting Research*, 19(4), 287–300.
11. Ferreira, A., & Otley, D. (2009). The design and use of performance management systems: An extended framework for analysis. *Management Accounting Research*, 20(4), 263–282.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
